

УДК: 332.834.3:330.338 (045)

Молодід О.О.¹

ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАГРОЗ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БУДІВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Постановка проблеми. Тривалий кризовий стан економіки, непослідовність дій у проведенні радикальних економічних реформ, загальна не-ефективність процесу соціально-економічних трансформацій в Україні призвели до значних економічних і соціальних втрат у суспільстві та державі. Негативні економічні наслідки економічних реформ перетворились у вагомі загрози національній безпеці країни у всіх сферах, особливо в економічній та соціальній. За оцінками і українських, і зарубіжних вчених, Україна пересягла майже по всіх порогових показниках, визначених світовою практикою, небезпечну межу з точки зору економічної безпеки держави. Така ситуація виступила каталізатором, що спричинило активне дослідження та розвиток питань, пов'язаних з економічною безпекою держави та підприємства. Наслідком даного процесу стало формування самостійних наукових напрямків екосестейту (ecosestate, economic security of state) – економічної безпеки держави та екосекенту (ecosecent, economic security of enterprise) – економічної безпеки підприємства [1]. Відповідно постає проблема дослідження цих наукових напрямків. Одне із актуальних питань це загрози економічній безпеці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання економічної безпеки підприємства останнім часом почали активно досліджуватися. Збільшується кількість кандидатських та докторських робі, захищених з даної тематики, а відповідно й кількість літератури. Останні роботи за даною тематикою присвячені економічній безпеці торговельного підприємства (підручник та робота на здобуття ступеня кандидата економічних наук, 2005 рік), формуванню механізму забезпечення економічної безпеки підприємства (робота на здобуття ступеня кандидата економічних наук, 2000 рік), економічній безпеці підприємства: сутності та механізму забезпечення (підручник, 2003 рік), механізму досягнення і підтримки економічної безпеки підприємства (робота на здобуття ступеня кандидата економічних наук, 2000 рік), плануванню економічної безпеки підприємства в умовах ринкової економіки (робота на здобуття ступеня кандидата економічних наук, 2004 рік), формуванню економічної безпеки підприємства засобами активізації їх інноваційного розвитку (робота на здобуття ступеня доктора

економічних наук, 2008 рік) і т.д. У кожній роботі велика увага приділена не лише засобам забезпечення економічної безпеки, а й загрозам цієї економічної безпеки.

Мета. Сформулювати основні загрози економічній безпеці підприємства, зокрема будівельного. Визначити, який саме підрозділ підприємства відповідальний за створення тих чи інших загроз.

Виклад основного матеріалу. У даній роботі під поняттям економічна безпека підприємства розуміємо стан захищеності підприємства від небажаних впливів зовнішнього та внутрішнього характеру з максимально ефективним використанням ресурсів цього підприємства.

Економічна безпека галузі економіки та держави в цілому є похідною від економічної безпеки підприємства, але в той самий час економічна безпека підприємства сильно залежить від впливу держави через систему податків, зборів, цін, субсидій і т.п. Основне при створенні бази для економічної безпеки держави є створення належних умов господарювання підприємства, але кінцеві задачі, які ставлять перед собою підприємство та держава не завжди збігаються, але загальним індикатором стану підприємства та держави може бути їх економічна безпека.

Дії керівництва підприємства, які направлені на забезпечення належного рівня економічної безпеки формують головну мету підприємства, яка згідно Господарського кодексу України [2] полягає у максимізації прибутку, але з точки зору підприємства головна його мета – це забезпечення гарантій стабільного та максимально ефективного функціонування на сучасному етапі господарювання та забезпечення високого потенціалу розвитку в майбутньому.

Виходячи із головної мети підприємства формуються основні функціональні цілі діяльності підприємства:

- ✓ забезпечення високої фінансової ефективності роботи, фінансової стійкості та незалежності підприємства;
- ✓ забезпечення технологічної незалежності підприємства;
- ✓ досягнення високої конкурентоспроможності технічного потенціалу підприємства;
- ✓ досягнення високого рівня кваліфікації персоналу та його інтелектуального потенціалу;

¹ Молодід О.О., аспірант (КНУБА, Київ).

- ✓ забезпечення ефективного менеджменту на
- ✓ створення належної ефективності корпоративних НДДКР;
- ✓ мінімізація руйнівного впливу результатів виробничо-господарської діяльності підприємства на стан навколишнього середовища;
- ✓ патентна чистота усіх аспектів діяльності підприємства;
- ✓ забезпечення захисту інформаційного поля, комерційної таємниці і досягнення необхідного рівня інформаційного забезпечення роботи всіх підрозділів підприємства та відділів організації;
- ✓ ефективна організація безпеки персоналу підприємства, його капіталу та майна, а також комерційних інтересів.

Головна та функціональні цілі зумовлюють формування необхідних структуроутворюючих елементів і загальної схеми організації економічної безпеки.

Як зазначалося раніше, на економічну безпеку підприємства впливають фактори як внутрішнього так і зовнішнього характеру. Ці фактори називаються функціональні складові. Функціональні складові економічної безпеки – це сукупність основних напрямів його економічної безпеки, істотно відмінних один від одного за своїм змістом (рис.1) [3].

Кожна з наведених функціональних складових економічної безпеки підприємства характеризується власним змістом, набором функціональних критеріїв і способами забезпечення. Та наведена класифікація є не єдиною з точки зору класифікації складових економічної безпеки підприємства.

Деякі з авторів поділяють економічну підприємства на внутрішньовиробничі та позавиробничі складові [4]. При цьому до внутрішньовиробничих функціональних складових відносяться: фінансова, інтелектуальна (кадрова), технологічна, правова, інформаційна, екологічна та силова. А до поза виробничих: ринкову та інтерфейсну.

Кожна з перелічених функціональних складових має своє значення для економічної безпеки підприємства. Фінансова складова – досить важлива, оскільки є “двигуном” будь-якої економічної системи. Належний рівень економічної безпеки значною мірою залежить від інтелекту, професіоналізму та складу працюючих на підприємстві кадрів, що безпосередньо впливає на рівень економічної безпеки на підприємстві.

Технологічна складова – характеризує наскі-

підприємстві;

льки технології, що застосовуються на підприємстві відповідають найкращим світовим аналогам з оптимізації витрат.

Правова складова – всебічне правове забезпечення діяльності підприємства, дотримання чинного законодавства. Інформаційна складова – здійснення ефективного інформаційно-аналітичного забезпечення господарської діяльності підприємства. Екологічна складова відображається у дотриманні діючих екологічних норм, мінімізації втрат від забруднення навколишнього середовища. Силова складова – в забезпеченні фізичної безпеки працівників фірми (перш за все керівників) і збереженні її майна. Ринкова складова економічної безпеки характеризує ступінь відповідності внутрішніх можливостей розвитку підприємства зовнішнім, які генеруються ринковим середовищем. Інтерфейсна складова характеризує надійність взаємодії з економічними контрагентами.

Кожна із функціональних складових економічної безпеки має свої загрози та ознаки цих загроз (табл. 1).

Кожна служба підприємства, яка відповідає за ту чи іншу функціональну складову, повинна звертати уваги на зміну зазначених показників. При умові виявлення негативної динаміки приймати міри, щодо її усунення.

Оскільки, кожна зі складових економічної безпеки має загрози, відповідно існують й джерела цих загроз. Джерелами негативних впливів на економічну безпеку підприємства можуть бути:

- ✓ свідомі чи несвідомі дії окремих посадових осіб і суб'єктів господарювання (органів державної влади, міжнародних організацій, підприємств-конкурентів);
- ✓ збіг об'єктивних обставин (стан фінансової кон'юнктури на ринках даного підприємства, наукові відкриття та технологічні розробки, форс-мажорні обставини тощо).

Таку саму загрозу можуть нести також наступні два фактори:

1) відсутність внутрішньої стратегії розвитку підприємства, яке може бути причиною спаду чи повної зупинки виробництва, а також прямого розкрадання засобів підприємства;

2) поступова приватизація, яка призводить до розриву господарських зв'язків, втрати своєї ніші на ринку (розпродаж найбільш цінних підприємств під виглядом приватизації).

Рис. 1. Типовий перелік функціональних складових економічної безпеки підприємства (організації).

Таблиця 1

Характеристика функціональних складових економічної безпеки

Функціональна складова	Ознаки та загрози для економічної безпеки	Відповідальний відділ
1	2	3
Фінансова	<ul style="list-style-type: none"> ✓ зниження ліквідності підприємства; ✓ підвищення кредиторської та дебіторської заборгованості; ✓ зниження фінансової стійкості тощо 	Фінансова та економічна служби
Інтелектуальна	<ul style="list-style-type: none"> ✓ звільнення провідних висококваліфікованих працівників, що призводить до ослаблення інтелектуального потенціалу; ✓ зниження питомої ваги інженерно-технічних працівників і науковців у кількості працюючих; ✓ зниження винахідницької та раціоналізаторської активності; ✓ зниження освітнього рівня працівників. 	Кадрова служба, головний інженер
Кадрова	<ul style="list-style-type: none"> ✓ відтік кадрів; ✓ плінність кадрів; ✓ фізичне старіння кадрів, їх знань, кваліфікацій; ✓ низька кваліфікація кадрів; ✓ праця за сумісництвом 	Кадрова служба
Технологічна	<ul style="list-style-type: none"> ✓ дії, спрямовані на підрив технологічного потенціалу підприємства; ✓ порушення технологічної дисципліни; ✓ моральне старіння використовуваних технологій 	Технологічна служба
Екологічна	<ul style="list-style-type: none"> ✓ фізичні і моральні впливи, спрямовані на конкретних осіб (особливо на керівництво та провідних спеціалістів) з метою заподіяти шкоду їх здоров'ю та репутації, що стано- 	Служба екологічного контролю

	виль загрозу нормальній діяльності їх підприємства	
Правова	<ul style="list-style-type: none"> ✓ недостатня правова захищеність інтересів підприємства в договірній та іншій діловій документації; ✓ низька кваліфікація працівників юридичної служби відповідного суб'єкта господарювання та помилки у підборі персоналу цієї служби; ✓ порушення юридичних прав підприємства і його працівників; ✓ навмисне чи ненавмисне розголошення комерційно важливих відомостей 	Юридична і патентно-ліцензійна служба
Інформаційна	<ul style="list-style-type: none"> ✓ збирання всіх видів інформації, що має відношення до діяльності того чи того суб'єкта господарювання; ✓ аналіз одержуваної інформації з обов'язковим дотриманням загальноприйнятих принципів і методів; ✓ прогнозування тенденцій розвитку науково-технологічних, економічних і політичних процесів; ✓ оцінка рівня економічної безпеки за всіма складовими та в цілому, ✓ розробка рекомендацій для підвищення цього рівня на конкретному суб'єкті господарювання; ✓ інші види діяльності з розробки інформаційної складової економічної безпеки. 	Служба безпеки
Силова	<ul style="list-style-type: none"> ✓ нездатність підприємств-конкурентів досягти переваг коректними методами ринкового характеру, тобто за рахунок підвищення якості власної продукції, зниження поточних витрат на виробництво (діяльність), удосконалення маркетингових досліджень ринку тощо. ✓ кримінальні мотиви одержання злочинними юридичними (фізичними) особами доходів через шантаж, шахрайство або крадіжки; ✓ некомерційні мотиви посягань на життя та здоров'я керівників і працівників підприємства (організації), а також на майно фірми. 	Служба охорони
Ринкова	<ul style="list-style-type: none"> ✓ зменшення частки ринку, яку займає підприємство; ✓ ослаблення конкурентних позицій і спроможності протидіяти конкурентному тиску; ✓ зниження адаптаційних можливостей підприємства до змін ситуації на ринку, відставання від вимог ринку і т. д. 	Маркетингова служба
Інтерфейсна	<ul style="list-style-type: none"> ✓ можливі непередбачені зміни умов взаємодії (навіть до розриву відносин) з економічними контрагентами: постачальниками, торговими і збутовими посередниками, інвесторами, споживачами і т. д. 	Маркетингова служба

Залежно від суб'єктної обумовленості негативні впливи на економічну безпеку можуть мати об'єктивний і суб'єктивний характер. Об'єктивними вважаються такі негативні впливи, які виникають не з волі конкретного підприємства або його окремих працівників [5]. Суб'єктивні впливи мають місце внаслідок неефективної роботи підприємства в цілому або окремих його працівників (перш за все керівників і менеджерів).

Незважаючи на те, що форми прояву загроз економічної безпеки на різних рівнях ієрархії організаційно-економічних структур (держава, регіон, підприємство) мають відмінності, спільність дії дестабілізуючих факторів в умовах єдиного економічного простору простежується досить чітко. До числа таких глобальних факторів

варто віднести: спад виробництва, розлад фінансової системи, підвищення соціальної напруженості, криміналізацію суспільства та економіки, подальше ослаблення конкурентоздатності й т.д.

Як економічна безпека будь-якого підприємства, економічна безпека будівельного підприємства має свій перелік функціональних складових, який децю відрізняється від типового. Проаналізувавши запропоновані переліки, був зроблений перелік функціональних складових економічної безпеки будівельного підприємства.

Даний перелік включає внутрішні функціональні складові (технологічна, ресурсна, технічна, кадрова, фінансова, силова, інформаційна, екологічна та правова) та зовнішні функціональні складові (ринкова та інтерфейс на).

До переліку запропонованого раніше були додані такі функціональні складові як ресурсна та технічна, хоча варто зауважити, що технічна функціональна складова, запропонованої класифікації, яка розглядається окремо, у класифікації, запропонованій раніше входила до складу технологічної складової.

Під технологічною функціональною складовою розуміємо ступінь відповідності застосовуваних на підприємстві технологій найкращим світовим аналогам з оптимізації витрат. Ресурсна складова відповідає за якість продукції, яка надходить на підприємство для подальшої переробки, вчасність поставок та відповідність цієї продукції до міжнародних стандартів. Технічна складова відображає рівень забезпечення підприємства передовим та якісним обладнанням.

Так само, ті функціональні складові, які були

додані до типового переліку мають свої загрози, що говорить про необхідність доопрацювання таблиці 1. Тобто, для технологічної функціональної складової, за яку відповідає технологічна служба, будуть характерні дві загрози: дії, спрямовані на підрив технологічного потенціалу підприємства; порушення технологічної дисципліни. Моральне старіння технологій – це загроза, яка характерна для технічної складової, за яку відповідає відділ матеріально-технічного забезпечення. Цей самий відділ відповідає і за ресурсну складову, для якої характерні такі загрози, як: низька якість продукції, що використовується на виробництві, використання прострочених матеріалів, зберігання матеріалів при невідповідних кліматичних умовах. Для будівельного підприємства вважаємо за доцільне об'єднати кадрову та інтелектуальні складові та до їх загроз додати наявність нещасних випадків на виробництві.

Висновки

1. Визначені функціональні складові економічної безпеки підприємства та загрози характерні саме для цих складових.
2. Приділена особлива увага функціональним складовим будівельного підприємства та загрозам, характерним саме для них.
3. Визначені джерела негативних впливів на економічну безпеку підприємства.
4. Визначено, які впливи мають суб'єктивний, а які об'єктивний характер.

Література

1. Абалкин Л. И. Экономическая безопасность России: угрозы и их отражение, Вопросы экономики, 1994, № 12, с.3
2. Господарський кодекс України
3. Грещак М. Г., Колот В. М., Наливайко А. П., Покропивний С. Ф., Сай В. М. Економіка підприємства: Підручник за заг. Ред.. проф. С.Ф. Покропивного — 2.вид., перероб. та доп. — К. : КНЕУ, 2001. — 526с.
4. Провайдинг інновацій: Підручник /М.П. Денисенко, А.П. Гречан, М.В. Гаман та ін., за ред проф. М.П. Денисенка. – К.: «Видавничий дім «Професіонал», 2008
5. Лоханова Н. Система управління станом економічної безпеки підприємства: проблемні питання, концепція розвитку // Економіст. – 2005. - № 2